

Mottagare li.remissvar@regeringskansliet.se li.smf@regeringskansliet.se

Referens: L12025/01500

Remissyttrande: En robust skogspolitik för ett aktivt skogsbruk (SOU 2025:93)

Mellanskogs remissyttrande på tio sekunder

Mellanskog delar utredarens bild av att den skogspolitiska ram som sattes 1993 har tjänat Sverige väl och att det behövs insatser för att undvika ytterligare urholkning av principen om frihet under ansvar. Utredningen lämnar ett antal förslag som – rätt utformade – kan stärka både produktionsförmåga, långsiktighet och förtroende. Men flera avgörande fundament måste säkras för att helheten ska fungera.

Om oss...

Mellanskog är en skogsägarförening med 28 700 medlemmar. Vår vision är starkare skogsägare, rikare skogar. Vi arbetar för långsiktig och hållbar lönsamhet i det privata skogsbruket och för att säkerställa skogsägarnas brukande- och äganderätt. Vårt remissyttrande utgår från familjeskogsbrukets perspektiv och har förankrats i dialog med Mellanskogs förtroendevalda.

Övergripande synpunkter

I Sverige har vi en procent av världens skogsareal, men levererar tretton procent av den globala handeln med sågade trävaror och sex procent av den globala handeln av massa. Vi gör det samtidigt som vi värnar allemansrätten, utvecklar turismen, ökar variationen i skogen och bidrar till att många av indikatorerna för biologisk mångfald i skogen har en positiv utveckling.

I centrum för detta står familjeskogsbruket, över 300 000 enskilda skogsägare – som tillsammans äger hälften av skogsmarken och levererar 60 procent av den totala virkesvolymen.

Sverige präglas av en 1000-årig tradition av självägande bönder. Vi har format ett system där äganderätt och ansvar är tätt sammanflätade. När samma familjer under lång tid har ägt, brukat och utvecklat sin mark har det uppstått en kultur av långsiktighet, investeringar och lokalt värdeskapande. Dessa värden har i sin tur bidragit till levande landsbygder, stabil livsmedels- och råvaruproduktion samt en bred skattebas. Tillsammans har detta varit en viktig, men ofta underskattad, förutsättning för uppbyggnaden av den svenska välfärdsstaten.

Det kan vara värt att ställa sig frågan; hur hade världen sett ut om fler länder gjort som Sveriges skogsägare? Om man återplanterat det som skördats, planerat med hundraåriga horisonter, skapat kooperativa företag, investerat i förädling och utbildat sig själva och varandra?

Samtidigt vet vi att Sveriges skogsägare blir äldre och äldre, brukningsarealerna blir större, statens skogsägande ökar, färre skogsägare bor på sina fastigheter och generationsskiftet sker allt senare. **Skogen, skogsägandet och skogsindustrin är en svensk nationalklenod. Hur vill vi värna och utveckla den i framtiden?**

Det finns idag en tydlig och samlad uppfattning om att skogs- och miljöpolitiken måste reformeras i grunden för att bli mer rättssäker, mer förutsägbar och bättre anpassad till ett aktivt skogsbruk. Skogsägare i hela landet vittnar om att regelverken har blivit oöverskådliga, att tillämpningen varierar kraftigt mellan myndigheter och regioner och att rättspraxis under senare år skapat stora ingrepp i rätten att bruka sin skog, ofta utan ersättning. Detta skapar osäkerhet kring investeringar som sträcker sig generationer framåt och riskerar att underminera både klimatnytta, biologisk mångfald och landsbygdsutveckling. Vi vill gärna säga det rakt på sak: Sverige och världen har inte råd att behandla en av våra viktigaste förnybara resurser så här dåligt.

Politikens uppgift är nu att skapa långsiktiga villkor, förutsägbarhet och incitament för att fatta långsiktiga och hållbara beslut i skogsbruket.

Mellanskog väljer att kommentera både några av de frågor som tidigare remissbehandlats i delbetänkandet (SOU 2024:91) samt frågeställningar som behandlas i slutbetänkandet.

Mellanskog delar utredarens bild av att den svenska modellen med ett sektorsansvar har tjänat samhället väl men vi delar också uppfattningen att det pågått en utveckling där modellen urholkats. Mellanskog anser därför att utredningens helhet vilar på tre nyckelområden som måste fungera och att utredningens helhet faller ihop som ett korthus utan dessa:

1. Full ersättning ska utgå när skogsbruket begränsas.
2. Handläggning av artskydd och samrådsprocesser måste vara förutsägbara, proportionerliga och rättssäkra.
3. Kunskapskravet måste reformeras och tydligare lägga ansvaret på myndigheterna.

Vi vill påminna regeringen om de högt ställda förväntningarna på genomgripande reformer och att de skyndsamt behöver genomföras.

I de frågor som inte lyfts i detta yttrande ställer sig Mellanskog bakom det yttrande som framförts av LRF Skogsägarna.

Vad krävs för att vilja investera långsiktigt?

Såväl intäkter som råvara från Sveriges skogar har varit avgörande för att bygga vårt välfärdssamhälle. För att säkerställa att detta bidrag fortsätter behövs långsiktiga investeringar. Äganderätten är en grundlagsskyddad rättighet som varit avgörande för att skogsägare ska kunna agera ansvarsfullt och långsiktigt. Det finns gott om exempel globalt på hur naturresurser utarmas när äganderätten fallerar.

Utredaren sätter ett välkommet fokus på flera produktionshöjande åtgärder som förstärkta målformuleringar kring produktionsmålet, bättre föryngringar, regellättnader för främmande trädslag, ökad forskning och regellättnader för gödsling. Bland dessa förslag anser Mellanskog att det är extra viktigt att lyfta förslagen om att skogspolitiken ska återfå sitt fokus på avgörande skötselfrågor och att rådgivningsverksamheten inom Skogsstyrelsens ska stärkas.

Mellanskog vill samtidigt påtala att den viktigaste faktorn för ökad skogstillväxt är investeringsvilja och framtidstro hos skogsägarna. Att röja i rätt tid, att plantera förädlade plantor, att bygga en ny väg, att göra en skogsskötselplan, eller att gödsla är exempel på långsiktiga investeringar som i princip uteslutande finansieras genom brukandet av den egna skogen. När skogsbruket ifrågasätts och rätten till ersättning vid inskränkningar inte finns gungar hela strukturen för det svenska skogsbrukets framgångssaga.

Vi vill därför återigen understryka att skogsbruk är pågående markanvändning. Staten måste därmed ta det fulla ansvaret för de inskränkningar den inför. Vi förutsätter att regeringen, som ett led i arbetet att stärka det svenska skogsbruket på sikt genomför en justering i regeringsformen som tydliggör ersättningsrätten redan i grundlagen. I väntan på detta behövs en förändring i miljöbalken för att säkra full ersättningsrätt till markägare och att undvika oproportionerliga ingrepp i pågående markanvändning. Detta kan exempelvis uppnås genom att införa motsvarande toleranströskel som finns i skogsvårdslagens 30 §, i miljöbalken.

Utredaren föreslår att målen för att begränsa skador orsakade av vilt ska författningsregleras. Mellanskog delar utredningens bedömning att arbetet med att minska viltskadorna är av stor betydelse för att uppnå en bättre balans mellan viltstammar och skogsbrukets förutsättningar. Mellanskogs erfarenhet är dock att en decentraliserad viltförvaltning, byggd på förtroende och lokala förutsättningar bygger framgångsrika resultat. Vi ställer oss tveksamma till att författningsreglering av målsättningar bidrar till den utvecklingen.

Mellanskog välkomnar utredarens förslag på en allmän ambitionshöjning avseende arbetet med övriga skador i skogen.

Incitament för ett skogsbruk med mångfald

Utredaren har utvärderat skogspolitiken sedan 1993 och menar att sektorsansvaret och modellen med frihet under ansvar har bidragit till att stärka den biologiska mångfalden samtidigt som produktionen av förnybar råvara har ökat.

Utmaningen i dagsläget är inte brister i sektorsansvaret utan att annan lagstiftning begränsar handlingsutrymmet. Utredarens förslag är därmed att säkerställa att sektorsansvarets principer inte enbart kommer till uttryck i skogsvårdslagen utan att det

utökas till att omfatta annan lagstiftning som påverkar skogen såsom miljö- och energilagstiftning. Mellanskog delar utredarens uppfattning i dessa frågor.

Mellanskog delar också utredarens syn på variationsrikt skogsbruk som positivt, under förutsättning att det vilar på evidens. En ökad variation i brukandet kräver därför kunskap, mer forskning, ett adaptivt förhållningssätt och noggrann uppföljning. Större frihet men också ansvar exempelvis gällande främmande trädslag (som föreslås förenas med en lägsta tillåtna slutavverkningsålder) är sådant som bidrar till detta. En full tillämpning av principen om frihet under ansvar i kombination med den variation som uppstår när alla skogsägare brukar skogen utifrån sina egna mål anser Mellanskog vara det mest effektiva redskapet för att åstadkomma variationsrika skogar.

Lagstiftningens tillämpning rörande fåglar har varit särskilt uppmärksammas under remisstiden. Utredaren pekar på att dagens tolkning av EU:s fågeldirektiv saknar motsvarighet i andra medlemsländer och i praktiken innebär ett långtgående skydd av livsmiljöer som egentligen ska hanteras genom andra redskap i miljöbalken. Utredarens förslår att Sverige harmoniserar sin tillämpning med EU-rätten, definierar vad en otillfredsställande population är, och fokuserar på åtgärder som faktiskt förbättrar beståndens status. Mellanskog välkomnar utredarens förslag gällande skydd för fåglar.

Osäkra processer gynnar ingen

Prövningar i domstol för att klargöra spelreglerna har präglat skogsbruket under det senaste decenniet. Förslag på regelverk som innehåller en betydande risk för många ytterligare prövningar är något som bör undvikas, det skapar osäkerhet och minskar investeringsviljan hos skogsägare. Mellanskog delar utredarens bild av att rättsprocesser måste bli mer balanserade, med större ansvar hos myndigheter att företräda sina egna beslut, tydligare krav på vad som får överklagas, och en rimligare fördelning av rättegångskostnader. Ökade krav på skoglig kompetens i domstolarna är också viktigt för att nå rättssäkra avgöranden.

Mellanskog vill tydligt betona att ett stärkt skydd mot intrång i brukanderätten inte står i motsats till att bevara naturvärden – tvärtom. Ett aktivt lönsamt skogsbruk, med tydliga spelregler, skapar goda förutsättningar för höga naturvärden.

Den nuvarande tillämpningen av artskyddet är oförutsägbar, reaktiv och i flera fall oproportionerlig. Skogsägare efterfrågar ett system där skydd av hotade arter sker planerat, strategiskt, och kunskapsbaserat, inte via plötsliga ingripanden i ordinarie skogsbruk.

I sammanhanget vill Mellanskog också påminna om att vi avstyrker det tidigare presenterade förslaget om förändringar i miljöbalkens samrådsprocess. Mellanskog menar att det förslag utredaren presenterar medför betydande osäkerhet för enskilda skogsägare.

Vi befärrar att stor osäkerhet kommer att råda, både i fråga om vilka områden som kommer att utgöra samrådsområden samt när samråd ska ske utanför de utpekade områdena. Ansvaret för att avgöra detta läggs, med utredningens förslag, på skogsägarna.

Frågor och oklarheter likt dem vi beskriver ovan kommer sannolikt att behöva redas ut i kommande domstolsprövningar. Åratal av ytterligare oklarheter kring lagstiftningens tolkning vore mycket olyckligt ur ett skogsägarperspektiv.

I den händelse att Regeringen ändå väljer att gå vidare med utredarens förslag om förändrad samrådsprocess vill Mellanskog betona vikten av att det är kristallklart vilka områden som ska omfattas av samrådsplikten. Mellanskog ser en uppenbar risk att det kommer råda oklarheter om vilka områden som omfattas, där skogsägare löper risk att omedvetet begå lagbrott.

Mellanskog vill särskilt understryka att den lavin av rättsliga prövningar som nu pågår inte är ett av naturen givet tillstånd. En fungerande tillämpning av sektorsansvaret bör präglas av tydlighet, vägledning och tillit istället för rådande ordning med en ökande mängd detaljregleringar som präglas av en misstro mot skogsägare.

Välinformerade beslut leder till långsiktigt hållbart skogsbruk

En bärande princip i sektorsansvaret är att skogsbruket ska vara kunskapsbaserat. Sverige har en lång och stolt tradition av skoglig forskning i världsklass och uppföljning genom exempelvis Riksskogstaxeringen och Svensk fågeltaxering. Som en konsekvens finns oerhört mycket kunskap om tillståndet i naturen och förståelse för effekterna av olika skogliga beslut.

I fråga om miljöbalkens kunskapskrav har utredaren presenterat förslag om att skogsägare ska bekosta utredningskostnader upp till tre procent av värdet på aktuell brukningsenhet. Mellanskog framförde redan i tidigare remissyttrande farhågor kring hur detta skulle kunna komma att hanteras i praktiken. Mellanskog lyfte att skogsägare idag redan gör insatser till gagn för naturen, som anses vara självklara delar av skogsbruket. Man upprättar skötselplaner, genomför detaljerad åtgärdsplanering och lämnar generell hänsyn. Kostnaden för detta uppgår till betydligt mer än tre procent av virkesvärdet.

I den händelse att regeringen väljer att gå vidare med utredarens förslag önskar Mellanskog att kostnader för kunskapsinhämtning som uppstått innan myndigheters föreläggande, också ska beaktas. Alternativet leder till en situation där skogsägare har incitament att avstå från förebyggande insatser.

Avslutningsvis

Sveriges roll i EU blir allt tydligare och skogen omfattas oftare av nya regelverk trots att fördragen är tydliga med att skogspolitik inte ingår i unionens uppdrag. Skogsägare vill se ett mer kraftfullt och samordnat svenskt agerande där nationell skogspolitik värnas, där införandet av EU-regler sker utan överimplementering och där rapportering till EU baseras på vetenskap, jämförbarhet och relevans – inte på systemgränser eller tolkningar som snedvrider svensk markanvändning.

Sammanfattningsvis efterfrågas en skogspolitik som håller ihop helheten: en politik där artskydd, miljöhänsyn och klimatnytta förenas med stark äganderätt, rättssäkra processer, moderna produktionsvillkor och långsiktigt förtroende för dem som äger och brukar skogen. En skogspolitik som möjliggör, inte förhindrar, odlarglädje i Sveriges skogar.

Mellanskog ser hur den skogspolitik som beslutades 1993 har tjänat landet väl, men begränsas i allt större omfattning av annan lagstiftning. Mellanskog delar utredarens bild av att åtgärder behöver vidtas för att de principer som slogs fast 1993 ska vara styrande. Framgångskonceptet är ett sektorsansvar som utgår från kunskap, vilar på att undvika detaljregleringar och bidrag samtidigt som principen om frihet under ansvar präglar beslut. Utredaren har lämnat många förslag som kommer att bidra till att stärka Sverige och Mellanskog förväntar sig att Regeringen omsätter förslagen i praktiken.

Peter Helander
Ordförande Mellanskog